

Az ENSZ-közügyülésen

Fidel Castro beszéde

● New York (MTI)

New Yorkban, az ENSZ-ben tegnap, pénteken befejeződött a háromhetes általános politikai vita. A vita során korunk legfontosabb kérdései kerültek napirendre. Tegnap mondta el beszédét Fidel Castro is. Fidel Castro kubai államfő magyar idő szerint a délutáni órákban, órási érdeklődés közepette érkezett meg az Egyesült Nemzetek Szervezetének székházába. A vendéget a bejáratnál az államfőnek kijáró külsőségek között Kurt Waldheim, a világ-szervezet főtitkára üdvözölte, majd a két politikus tanácskozást folytatott. Fidel Castro ezt követően Sallim Ahmed Salim lazzánai nagykövettel, az idei ülészak elnökével találkozott, majd ezután mondta el beszédét a közgyűlés általános politikai vitájában.

Fidel Castro az ENSZ-közügyülés általános politikai vitájában elhangzott beszédét az el nem kötelezett országok mozgalma határozatainak, követeleéseinek szentelte. Hangoztatta, hogy a mozgalom a világpolitika független tényezője, amelynek álláspontja szerint a békés egymás mellett élést kell a nemzetközi kapcsolatok alapjává tenni.

Utalt arra, hogy „nincs szándékában Kubáról beszélni, visszautasítani a támadásokat, amelyek országát az elmúlt évtizedekben a közgyűlésben érték”, s nem óhajtja „saját otthonában bántani az erős szomszédot”. Fidel Castro így folytatta: „Az el nem kötelezettek pontosan tudják, hogy kik történelmi ellenségeik, honnan jönnek a fenyegetések, s hogyan kell azok ellen harcolniuk.” Emlékeztetett a havannai nyilatkozatra: a mozgalom harcol az imperializmus, a gyarmatosítás és az újgyarmatosítás, a faji megkülönböztetés ellen (beleértve a cionizmust), elutasítja az agressziót, a beavatkozást, a hegemonizmust, csakúgy, mint a nagyhatalmi és tömbpolitikát.

Véleményünk szerint — mondotta — a közel-keleti probléma lényege a palesztin kérdés. A palesztin népnek jogot kell kapnia az önrendelkezésre, független állam alapítására — összhangban az ENSZ közgyűlésének határozatával. A havannai találkozó a tények elemzése alapján nem mehetett el szó nélkül amellett sem, hogy az Egyesült Államok — Izrael-lel szövetkezve — a cionista célokat szolgáló részmegoldásokat támogat.

A találkozó elítélte Washington szerepét, amely biztosítja Izraelnek agressziójának gyümölcseit, akadályozza az igazságos, átfogó rendezést, s elítélte a Camp David-i megállapodásokat, azt a tényt, hogy az egyiptomi vezetés cserben hagyta az arab ügyet, hogy cinkosává vált arab területek folytatódó izraeli megszállásában.

Nagy taps fogadta a szónok szavait, amikor arról szólt: az el nem kötelezettek szolidaritásak a Puerto Rico-i népnek az amerikai kormánnyal szemben az önrendelkezésért, a függetlenségért vívott harcával, s emlékeztetett a latin-amerikai felszabadítási mozgalmak új sikereire Nicaraguában, Grenadában és másutt.

Kuba értékeli a mozgalom állásfoglalását, amellyel elítélte a Kuva elleni ellenséges amerikai akciókat, Washington nyomását, fenyegetéseit — hangoztatta. — A havannai találkozó támogatja a kubai nép jogát saját társadalmi, politikai rendszeréhez, jogát ahhoz a területhez is, amelyet jelenleg a guantanamoi amerikai támaszpont foglal el — mutatótt rá.

Castro beszédének nagyobb részét a fejlődő világ mind súlyosabb gazdasági, pénzügyi problémáinak szentelte. A hiányosan táplált milliók száma nem csökken, hanem növekszik, nem sikerül emelni az élelmiszerek termelését. Sok fejlődő ország súlyosbodik szegénységével szemben a fejlett tőkés országok ma a világ ipari termelésének több mint 85 százalékát használják fel, a tel-

jes ipari kivitel több mint 83 százalékát ellenőrzik. Az export 26 százaléka a fejlődő országoknak a tőkés által ellenőrzött piacra irányul. A „fogyasztói társadalom” elemeivel így megfertőzik a fejlődő világot is, súlyosbítva ezzel annak állandó strukturális válságát.

A tőkés nemzetközi gazdasági rendszer válsága nemcsak konjunktúrális. Súlyosbítja e válságot, hogy a fejlett tőkés országok vonakodnak az erőteljes inflációellenes intézkedésektől és képelenek urra lenni a munkanélküliségen, a válság mélyén rejlő gazdaságsszerkezeti hiányosságokon. A válság egyik oka a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban ma megévő egyenlőtlenség — hangoztatta Castro.

Castro sikraszállt a fegyverkezési verseny megszüntetéséért, és egyenlő gazdasági kapcsolatokat sürgetett a fejlett és fejlődő országok között. A fejlődők által vásárolt feldolgozott ipari termékek ára szüntelenül emelkedik, míg exportált nyersanyagok ára nem változik, ingadozik és sújtják őket kereskedelmi megkülönböztetések is. Tovább nehezíti a fejlődők helyzetét az állandósult tőkés pénzügyi válság. — A kubai kormányfő élesen bírálta a nemzetközi monopóliumokat, azt, hogy például órási többlethaszonra tettek szert az energiaválságban. „A monopóliumok előbb elrabolták és feleltelenül pazarolták a fejlődő országok olcsó energiakincseit, majd kizsákmányolták mind a termelést, mind a fogyasztókat. Végül — meghamisítva

az adatokat — a jelenlegi helyzetért az olajexportáló fejlődő országokra akarják hárítani a felelősséget.” Castro e vonatkozásban emlékeztetett a havannai javaslatra — segítsék az olajtermelők szegényebb, el nem kötelezett társait, bár a fő felelősség a nagy nemzetközi olajtársaságokat terheli.

„Tarthatatlan az a helyzet, hogy a fejlődők külföldi adósságai elérték a 335 milliárd dollárt, s csak a kamatokra évi 40 milliárdot kell fizetniük — teljes kivételük több mint 20 százalékát” — mondta Castro, és nyomatkosan sürgette: a fejlett országoknak eddig folyósított hitelek, fejlesztési segélyek mellett további, legalább 300 milliárd dollár értékben kell segíteniük a fejlődő országokat. Tétlenkedés segélyek-re és hosszú lejáratú, alacsony kamatú hitelekre van szükség — hangoztatta.

Fidel Castro beszédét többször is félbeszakította a hallgatóság tapsa. A beszéd befejezésekor hosszú ünnepélyes részesítették a küldöttek — főként a harmadik világ képviselői — a kubai vezetőt, az el nem kötelezett országok mozgalmanak elnökét.

Az európai szakszervezeti központok konferenciája

● Genf (MTI)

Az európai szakszervezeti központok 3. konferenciája pénteki ülésén megkezdődött az általános vita a tanácskozás előtt álló két okmány — a munkahelyi környezet és a mérgező anyagok hatása, valamint a fiatalok szakmai képzése, foglalkoztatása és szakszervezeti nevelése — fölött. A pénteki tanácskozáson felszólaló Gáspár Sándor, a SZOT főtitkára beszédében az ifjúsági helyzetével, azon belül is a szakszervezetek nevelő munkájával

Konzultatív találkozó

● Prága (MTI)

Prágában pénteken este bejelentették, hogy a közeli napokban a csehszlovák fővárosban konzultatív találkozót tartanak a Varsói Szerződés tagállamainak parlamenti vezetői. Az első ilyen találkozó 1977 nyarán Leningrádban zajlott le.

Tanácskoztak a konzervatívok

● London (MTI)

Margaret Thatcher miniszterelnök beszédével pénteken Blackpoolban befejeződött a Brit Konzervatív Párt kongresszusa. A miniszterelnök asszony megerősítette a kormány eltökélten szovjetellenes vonalát, a fokozott fegyverkezésre irányuló politikát belpolitikai téren pedig frontális támadást ígért a szakszervezeti mozgalom ellen, a szakszervezetek megtörésére, érdekvédelmi szerepük korlátozására.

Közéleti napló

RÉSZVÉTTÁVIRAT

Lázár György, a Minisztertanács elnöke táviratban felelt a részvételt Piotr Janyaszszerecsenlenség kaproszewicz lengyel kormánycsan.

BORBÉLY SÁNDOR HAZAÉRKEZETT

Pénteken hazatért a Prágából Borbély Sándor, az MSZMP Központi Bizottságának titkára, aki a CSKP Központi Bizottságának meghívására október 8–12. között tartózkodott Csehszlovákiában. Gustáv Husák, Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkára, köztársasági elnök, fogadta az MSZMP Központi Bizottságának titkárát és szíves, elvtársi légkörű beszélgetést folytatott vele. Borbély Sándor megbeszélést folytatott Milos Jakessel, a CSKP Központi Bizottsága

ÜTMILLIÓ FORINT A SZOLIDARITÁSI ALAPRA

Nádor György, a nemzetközi gyermekvédelmi bizottság elnöke, a nemzetközi gyermek- és ifjúsági szolidaritási alapra. Az átadásnál jelen volt Gordon Carter, az ENSZ gyermekalapja (UNICEF) végrehajtó igazgatója. A levéiben Aczél György tájékoztatja őt arról, képviselője.

ÚJ MAGYAR NAGYKÖVET LÍBIÁBAN ÉS PAKISZTÁNBAN

Trautmann Rezső, az Előzetes Tanács helyettes elnöke, a Minisztertanács elnökhelyettese és tanács elnöke és Apró Antal, az országgyűlés elnöke, a Forró József, a Pakisztáni Iszlám Köztársaságba akkreditált rendkívüli és meghatalmazott nagykövétét, aki a közeljövőben utazik állomás-helyére.

ELUTAZOTT A ROMÁN IFJÚSÁGI DELEGÁCIÓ

Befejezte magyarországi látogatását a Román Kommunista Ifjúsági Szövetség küldöttsége, amely a KISZ Központi Bizottságának meghívására három napot töltött hazánkban. A román delegációt, élén Pantelimon Gavanescuval, a Román KISZ Központi Bizottságának első titkárával, a Román Szocialista Köztársaság ifjúsági hazánkban.

FALUVÉGI LAJOS LÁTOGATÁSA SVÁJCBAN

Október 10–12. között — miniszter. Személyében több G. A. Chevallaz váms- és pénzügyminiszter meghívására — Svájcban tartózkodott Faluvégi Lajos pénzügy-

Péter László

A szegedi vár

7. A Ráday-korszak

A Bach-korszakban megint főként katonai jellegűt kapott a vár: nem hon-, hanem államvédelmi célzatú. Nem külső ellenség, hanem a belső elégedetlenség ellen védte az osztrák hatalmat. Ferenc József és Erzsébet királyné 1857. május 24–25-i látogatása után jutott a szegedi tudomására, hogy a császár még 19-én Budán megszüntette a vár erődítményi jellegét, és ezzel föloldódott az eddigi építési tilalom is, sőt a város régi óhajja, a vár lebontása is lehetővé vált. Ismét megindultak a tárgyalások evéért, de mivel a vár helyett építendő kaszárnnyak költségét Szeged nem tudta előteremteni, a megoldás egyre később.

Új szerepet kapott a szegedi vár 1869. január 4-én, amikor Ráday Gedeon (1829–1901) grófot „az alsó tiszai vidéken megavart közbiztonság helyreállítására” királyi biztossá nevezték ki. Ráday Gedeon — e néven az ötödik — pályáját a forradalom alatt Szemere Bertalan miniszteriumában kezdte meg. A szabadságharc kitörése után előbb a maga szervezte szabadságküzlemben, majd közhonvédként vett részt a harcokban; utóbb Mészáros Lázár, Dembinszky, végül Bem segédtisztja volt. A bukás után visszavonultan élt birtokán. A kiegyezés után kinevezték a belügyminiszterium rendőri osztályának élére.

Az ötvenes-hatvanas évek a betyárvilág fénykora. A korábbi marha- és lólovajok hovatovább a Dél-Alföldön veszedelmes szervezetté egyesültek, összefonódtak a városi alvilággal, sőt cinkosai lettek a magasabb vezetők körében is. Di-vatba jöttek a bűnözés modernebb formái: a posta-, a vonat- és a bankrablások, amelyeknek már föltételük volt az intellektuális előkészítés, és következménye a nagyvonalú értékesítés. Ezekhez értelmi szerzőkre és orgázdákra volt szükségük a páztorokból, parasztokból verbuválódott egyszerű betyároknak. Babáj Gyurka, Macsvánszky Makszim szabadon garázdálkodott,

s Rózsa Sándor, amint kiszabadult a péterváradai várból. Félegyháza és Péterpuszta közt kiskiklatta a vonatot.

A betyárvilág fölszámolása kétségtelenül társadalmi szükséglet volt. Ennek Ráday Gedeon vas-kézzel felelt meg. Már 1869. március 6-án panaszkodott egy névtelen szegedi Jókai lapjában. A Honban, hogy a „barbár vallatási módor”, amelyet a várba bevitt gyanúsítottakkal szemben alkalmaznak, túrheterlen. Hodossy Imre 1871. május 21-én az országgházban interpellált a szög-kei kiver Ráday-bőlcs, e különleges kínzósz-koz használata és több más túlkapások miatt. Nagy Czirok László befogott nehézetű emberek emlékeiből állította össze a kínzások különféle fajtaát. Deresre húzás, botoszás, szorító és pofozógép használata napirenden volt. A Ráday-bőlcsben elalult hideg vizes lepedőbe csavarták („ráterítették a vizes lepedőt”); ha megszáradt, vízzel cserélték ki. Két-három nap után szűrös ruhába öltöztették; kezét a lábához vasalva, még csak nem is vakarózhatótt. A magánzárkák fene-kén rács volt, alatta víz, békákkal, patkányokkal, kígyókkal. A vallatóra fogott betyárt sós pece-nyével jól megettették, azután bezárták, és nem adtak nekik inni. Nem egy végül a vizeletét itta, amíg az is el nem fogott kiskiklakt testből.

Rádaynak három munkatársa maradt emléke-zetes: Kormos Béla Pest megyei tiszti ügyész, Laucsik Máté székesfehérvári ügyvéd és Klemm Jusztin zsendár őrmester. Közülük különleges lélektani módszereivel Laucsik Máté (1830–1903) tűnt ki. Neki volt a legnagyobb gyakorlata: ő számolta föl a somogyi betyárvilágot. Móra sze-rint „a gróf csak diszveretes hüvelye volt az igaz-ság pallosának — az éles penge Laucsik volt benne”. Lócsiknak — ahogy a szegedi nép hívta — fortélyos módszereit két legismertebb esete jellemzi. Az egyik: Rózsa Sándor becsalása a vár-ba, ahol azután a meggyötört és mindenképpen „manipulált” primitív betyár bevallotta viselt dolgait. Többféle változatban maradt fenn a dolo-g, de mind a kettő Laucsikra vall. Az egyik szerint elkobzott fegyvereinek visszaadása végett, a másik szerint csendbirtosi kinevezése ígéretével csalták be „a betyárak csillagát”. Móra A Sándor körül című félbeszakadt cikksorozatóban azt is megírja, hogy napról napra hamis újságot nyomat-tak Rózsa Sándor számára, és hazafias érzel-meire hatva vették rá a vallomásra. „Es diktált egy álló hétig, mondta azt is, amit nem kérdez-

tek, az egész életét. Hogy megmentse a szegedi várost meg az Alföldet.”

A másik esetet Békefi Antal írta meg A másik című elbeszélésében. Motivumát fölhasználta Mó-ricz Zsigmond Barbárok című elbeszélésében és Jancsó Miklós A Szegénylegények című filmjé-ben. A sokkölés módszerét használta Laucsik: Gajdor Jánost, a konok, de babonás gyilkost egy pillanat alatt megtörté annak a kötélnek — vagy szíjnak — a váratlan megpillantása, amely-lyel áldozatát megfojtotta. Jókai A lélekdomár című regényében (1889) a címszerepő Lándor alakjában egybeforrasztotta Ráday és Laucsik modelljét.

A testi-lelki gyötretés módszereivel vagy két-ezer embert szűrt át Ráday a szegedi várból az alatt a négy év alatt, míg királyi biztos volt. A sok támadás miatt végül 1872. október 31-én föl-mentették tisztségéből. Kétségtelen, azonban, hogy nemcsak évtizedek földelítetlen bűnügyeit tártá föl, hanem az Alföld közbiztonságát helyre is állította. Nem habozott az értelmi szerzőket és az orgázdákat is letartóztatni. A kecskeméti városkapitány öngyilkos lett a várból; a városi főügyész és a csendbirtosok, akik összejártoztak a betyárokkal, elítéltek. Nagybecskerek leg-nagyobb aranykereskedőjét orgazdaság miatt fo-gatta le. Móra emleget bizonyos K. Józsefet, va-lami szegedi vezetőférfiút is: „a bíró majd le-forduult a székről, mikor Sándor egy nevet mon-dott neki, amelynek viselője kifőzte a vasútmeg-állítások tervét, és lefőltözte hasznukat... Min-den vasárnap este eljárt oda feketézni. Ráday gróf meg minden este.”

Ráday neve bekerült a népdalokba is.

Rózsa Sándor az én nevem,
Betyárfődön nevelkedtem.
Ráday úr befogott,
A börtönbe becsukott.

De a Ráday-korszaknak is vége szakadt. 1872. május 9-én Ferenc József ismét Szegeden járt, s megint ígérgette, hogy a város fejlődését aka-dályozó várat megválnáthja Szeged. A katonaság elkészítette laktanyatervet azonban újfent olyan nagy költséggel jártak volna, hogy a tárgyalások újból megszakadtak.

A nagy áríznek kellett jönnie, hogy eldöntse a vár sorsát.

(A befejező rész következik.)